

Dagens frågor

Europeiskt samarbete

Att Sverige inte är medlem av EG och därigenom inte heller deltar i det nybildade Europaparlamentet innebär att vi står utanför många beslut. Framför allt står vi helt utanför två viktiga kanaler till information om europeiska frågor. Det finns dock många sätt att trots detta arbeta för ett närmande mellan länderna i Väst-Europa.

I snart 25 år har Väst-Europas konservativa och krist-demokratiska kvinnor samarbetat i EFU, Europeiska Kvinnounionen. Organisationen omfattar politiskt aktiva kvinnor i 14 länder. Vid årets generalförsamling utsågs riksdagsledamoten Ingrid Diesen, Stockholm till ny internationell ordförande, vilket kommer att medföra en än starkare anknytning av Sverige till det övriga Väst-Europa. Valet av en svenska, dvs en representant för ett icke-EG-land, var synnerligen populärt.

Tolv av EFU:s medlemmar har valts till ledamöter av Europaparlamentet, vilket kommer att underlätta det fortsatta samarbetet. Sedan länge har EFU konsultativ status vid Europarådet. Unionen har nyligen blivit medlem av FN:s ekonomiska och sociala organ Ecosoc och därigenom även knutits till FN. EFU har därmed rätt att sända representanter till FN-konferensen 1980 i Köpenhamn. Vid denna konferens kommer delegaterna att redovisa åtgärder, som vidtagits sedan Kvinnokonferensen i Mexico 1975.

Riksdagsledamoten Ingrid Sundberg kom direkt till generalförsamlingen från sammanträdet med FN:s flyktingkommission i Genève. Mot bakgrund av hennes skildring av konsekvenserna av katastrofen med båtflyktingarna antogs en resolution angående flyktingarna i Sydostasien. Medlemslän-

derna uppmanades att försöka få såväl regeringarna som frivilliga organisationer att intensifiera sina strävanden att hjälpa dessa flyktingar.

Allt internationellt samarbete för med sig något gott. Man uppnår ökad förståelse för andra länders problem och får samtidigt nya infallsvinklar när man betraktar det egna landets. De omedelbara konkreta resultaten kanske inte alltid är så imponerande, men arbetet måste bedrivas på lång sikt.

Socialdemokraterna har sedan länge sin international. Det hade varit roligt om de även kunde se på internationellt samarbete av annan politisk färg litet mera generöst.

Beprövad erfarenhet

Till de många besynnerliga och oroande fenomenen i dagens svenska samhälle hör bristen på respekt för kunskaper och beprövad erfarenhet. Bland de många uttrycken för detta fenomen kan nämnas den trankila uppsyn med vilken krav på längre ledighet och nya typer av ledighet från arbetet brukar mottas av politikerna. Det verkar inte spela någon roll om folk på grund av föräldraskap, anhörigs sjukdom, studier, kompensation för nattarbete osv är borta från arbetet. Maskineriet förutsättes liksom klara sig ändå. Än mindre tycks de politiska beslutsfattarna ha brytt sig om att reflektera över vad denna frånvaro från arbetet kan medföra för konsekvenser för vederbörandes yrkeserfarenhet och därmed för hans/hennes effektivitet.

Sant är att många yrken inte har sådan karaktär att själva yrkespraktiken spelar en avgörande roll för förmågan att sköta arbetet. Men det finns kvalificerade uppgifter, där bortfall av praktisk yrkeserfarenhet kan få dystra följder.

Låt oss tänka på läkarens yrke. Det bör nämnas i detta sammanhang. På läkarhåll har man nämligen räknat ut att de unga läkare, som nu går ut i yrkeslivet, kommer att få ungefär hälften så stor erfarenhet i yrket under sin verksamma tid som de läkare, som i dag börjar ha tjänat ut. Den häpnadsväckande enkla förklaringen är att dessa nya läkare kan beräknas få så mycken ledighet på grund av kompensation för passiv jourtjänst, föräldraskap, studier och annat att de inte under sin yrkestid kommer upp i mer än c:a hälften faktiskt yrkesverksamma timmar jämfört med de äldre generationerna.

Att till detta lägga principerna för urvalet till yrket liksom den drastiskt försämrade grundutbildningen vore tacksamt ur kritisk synpunkt, men det för in på ett sidospår. Det är bättre att fundera något över vad det innebär, att man i ett så utpräglat kvalificerat yrke med så stort ansvar för medmänniskor anser sig kunna acceptera bortfallande yrkesverksamhet.

Därmed är det inte sagt att läkarna eller andra specialister skall diskrimineras i förhållande till mindre kvalificerade yrkesmän. Men två frågor anmäler sig, envist och med styrka.

Den ena: finns det inte möjlighet att skapa former för kompensation eller socialt stöd, som inte går ut över yrkes effektiviteten? Svar: det finns, nämligen om man sänker marginalskatten!

Den andra: vad händer om marginalskatterna får fortsätta att provocera fram krav på ledighet som kompensation eller på mer socialt stöd som ersättning för löneförhöjning? Svar: ett socialekonomiskt sammanbrott.

Krångel – gammalt och nytt

De många antikrångelutredningarna har till årets riksdag givit ett volymmässigt imponerande resultat, en proposition om cirka 400 sidor med bidrag – större och mindre – från alla departement. Sakligt är propositionsinnehållet kanske mindre imponerande men ändå beaktansvärt. En inledande översikt, som lagts i bla Ola Ullstens mun, ger några allmänna synpunkter på ämnet; det påpekas med rätta att Sverige har en administration med nästan ingenting av den korruption (eller känslighet för mäktiga elements påtryckningar också i enskilda fall), som otvivelaktigt finns på många andra håll i europeisk västvärld.

Det är också bra att det sägs, att mycket av den kritik, som riktas mot "byråkratin", med större rätt borde riktas mot de politiska beslutsfattarna – det är regering och riksdag, som skapat det hårda regleringssamhälle som vi lever i. I det sammanhanget hade man gärna sett ett allmänt uttalande, att man just med hänsyn till krångeleffekterna bör se upp och tänka sig för, innan man inför nya regleringar. Tyvärr kan man ganska ofta konstatera, att den vänstra handen icke alltid vet vad den högra gör. Samtidigt som man presenterar sina antikrångelförslag lägger man fram nya propositioner, vilkas effekt kan bli långtgående detaljregleringar. Två aktuella regeringsförslag utgör exempel härpå.

Det ena gäller 1975 års lag om förvärv av hyresfastighet, vilken tillkom som ett medel att bekämpa den flora av ogenerade fastighetshajar, som utvecklats särskilt i storstadsområdena. Det gäller folk som i långt drivet profityfte missköter sina bostadsfastigheter och struntar i hyresgästernas krav på anständig standard. För att stoppa denna kategori

har man dels infört den nämnda lagen, enligt vilken den som vill förvärva hyresfastighet är skyldig att söka hyresnämndens tillstånd, dels infört en lagstiftning om tvångsförvaltning av bostadsfastighet; enligt denna lag kan den försunlige fastighetsägaren frångå förvaltningen av fastigheten.

Det innebär tydligen en omfattande reglering, om man bestämmer att alla människor som vill förvärva en bostadsfastighet måste begära tillstånd hos hyresnämnden. Därför var lagens giltighetsområde från början inskränkt till storstadsområdena. Nu har på regeringens förslag beslutats, att bestämmelserna om tillståndsprövning vid förvärv av hyresfastighet kan utsträckas till landet i övrigt, låt vara att tillståndsprövning skall ske endast i de fall då kommunen begär det.

Härigenom har förutsättningar skapats för att utsträcka den hårda reglering, varom fråga är, till hela landet. Hade det inte varit bättre att sörja för att man raskare än hittills enligt bostadsförvaltningslagen kan ingripa mot klart försunliga fastighetsägare, alltså genom att ta ifrån vederbörande förvaltningen av den vanskötta fastigheten? Då hade regleringen inskränkts till de verkligt aktuella fallen, då hade hundratals hyggliga fastighetsköpare sluppit springa till hyresnämnden och be om lov för sin affär och då hade man sluppit utvidga hyresnämndsbyråkratin.

Den andra aktuella krångelpropositionen gäller en "bostadsanvisningslag", som ännu föreligger blott i form av en lagrådsremiss. Den går ut på att fastighetsägarnas rätt att hyra ut lägenheter i sina hus skall inskränkas till förmån för kommunen; den innebär ett stort steg mot Singapore-Svenssons krav på obligatorisk bostadsförmedling. Kommunstyrelsen får rätt att besluta, att en viss del av

kommunen skall betecknas som bostadsanvisningsområde. Inom ett sådant område skall kommunen kunna bestämma att antingen alla bostadslägenheter inom området eller bostadslägenheter av visst slag (samtliga tre-rums-lägenheter tex) skall upplåtas enligt bostadsanvisningslagens bestämmelser. Om kommunen vill förmedla en ledig lägenhet, kan kommunen antingen föreslå, att lägenheten skall upplåtas till en viss bostadsökande, eller bestämma att upplåtelsen skall ske till kommunen. Husägaren kan vägra upplåtelse till en bostadsökande men är skyldig att upplåta lägenheten till kommunen, om denna begär det. Sker upplåtelsen till kommunen, kan kommunen upplåta lägenheten i andra hand utan att något medgivande från husägaren behövs.

Här har man alltså, samtidigt som man säger sig avskaffa en massa krångelfall, med ett raskt grepp utvidgat vårt regleringssamhälle och skapat förutsättningar för att så väsentliga områden av medborgarnas fria handlande som fastighetsförvärv och bostadsuthyrning skall underkastas skärpt samhällelig reglering och kräva särskilda tillstånd; det är klart, att detta leder till nya omfattande krångelkomplex.

Aktiv Ungdom

Många föräldrar har efterlyst alternativ till Unga Örnars verksamhet inte minst nu när de gör sin inmarsch i SIA-skolans obligatoriska fria aktiviteter. Vid den försöksverksamhet som i våras bedrevs vid Alströmska skolan i Stockholm sände Unga Örnar ut ett meddelande till föräldrarna. Av detta framgick att barnen inte automatiskt blir medlemmar i Unga Örnar genom att delta i aktiviteterna inom skolans ram. Man lovade vidare att inte bedriva partipolitisk propagan-

da. "De som leder filmverksamheten utgår från de grundläggande värderingar som finns inom arbetarrörelsen", hette det dock.

Barnen uppskattar naturligtvis att få se film gratis och går då också med kamraterna till Unga Örnars ordinarie verksamhet. Och visst påverkas barnen vid en diskussion om filmerna "med utgångspunkt från arbetarrörelsens grundläggande värderingar".

Men det finns alternativ till Unga Örnar. Centern har Vi unga som försöker undvika partipolitik i sin verksamhet. Sedan 1976 finns det också ett helt opolitiskt alternativ, nämligen Aktiv Ungdom som är en medlemsorganisation i Medborgarskolan. Moderata Samlingspartiet är också medlemsorganisation i Medborgarskolan, men endast 4-5% av Medborgarskolans utbud är partipolitiskt. Det största utbudet gäller språk och estetiska ämnen.

Aktiv Ungdom har ca 9 000 medlemmar och bedriver verksamhet i 65 kommuner fördelade över hela landet. 1978 ansökte man om statsbidrag. Minimikravet härför är att organisationen skall ha minst 3 000 medlemmar i åldern 7-25 år och arbeta i minst hälften av landets landstingskommuner, dvs 13 stycken. Vid det tillfället hade Aktiv Ungdom mellan 6 000 och 7 000 medlemmar varav 5 000 i bidragsberättigad ålder och bedrev verksamhet i 16 landstingskommuner. Trots detta yrkade centerpartister och socialdemokrater i kulturutskottet avslag. Folkpartiregeringen hade dock med anslaget i budgetpropositionen, men det blev avslag vid riksdagsbehandlingen av ärendet.

I år ser situationen något ljusare ut i och med att Statens Ungdomsråd enhälligt förordat statsbidrag. Om allt går väl i behandlingen av budgetpropositionen i vår kommer Aktiv Ungdom att åtnjuta detta bidrag

från och med 1 juli 1980 och kan då satsa på ytterligare aktiviteter och fortsätta sin utbildning av ungdomsledare.

Statsbidragen betyder mycket för ungdomsorganisationerna. Många kommuner tillämpar regeln att inga anslag ges till organisationer som inte redan uppbär statsbidrag. Skall rättvisa uppnås måste samma regler för bidrag gälla för alla organisationer som bedriver verksamhet av likartat slag.

Dagspressens upplageutveckling

På det hela taget är tidningar konjunkturkänsliga produkter. I själva verket påverkas de dubbelt genom läsarnas konsumtionsvilja och annonsutvecklingen och dessa faktorer inbördes sammanhang. Men framtiden är långtifrån ödesbunden. Det framgår av många rörelser motströms. Presstödet kan vara en orsak till dessa rörelser men i många fall är det inte en tillräcklig förklaring till plötsliga förändringar i konkurrenssituationen på en tidningsort.

Årets upplagesiffror för dagspressen visar totalt sett en återhämtning efter två förlorade år. Genom ökningen på 1,2 procent har pressen inhämtat förlusterna under 1978. Men bilden är starkt skiftande om man granskar detaljerna i helheten. För Stockholms morgontidningars del kan det visserligen konstateras att båda ökar, SvD med 6 000 ex till 186 000 på vardagarna och DN med 3 000 ex till 408 000. För SvD syns alltså ännu inga tecken på avmattning medan DN, efter aktiv marknadsföring och överstånden teknisk omläggning, ökar för första gången på fem år. En del tidigare tidningslösa hushåll har tydligen hört av sig.

Men kvällstidningarna i Stockholm går åt helt skilda håll. Expressen har landets störs-

ta ökning i absoluta tal med 13 000 ex till 533 000. Aftonbladet har den största minskningen med 6 000 ex till 424 000. Hos AB har chefred Gunnar Fredriksson skyllt på "den borgerliga regeringens svångrempolitik", men uppenbarligen har de båda kvällstidningarna inte så olikartad publik att detta kan vara förklaringen till de skilda tenderna. Dessutom har ju det halvår under vilket upplagorna mätts präglats av en viss konjunkturuppgång. I stället kan man peka på tidningsläsarnas motvilja mot yttre förändringar av den typ som förekommit på Aftonbladets sidor. En av tidningens medarbetare, K-G Bäck, vill i sin nyutkomna bok "Om sanningen skall fram om Aftonbladet" också söka förklaringen i de interna förhållandena på tidningen.

Bra går det inte heller för Göteborgs-Posten, som tappar 5 000 ex till 295 000 och alltså åter hamnar under det symboliska 300 000-strecket. Kniptången för G-P är dels utflyttningen till kommuner med livaktiga tidningar, dels Göteborgs speciellt svåra situation med problem för bla varvsindustrin. Viss tröst kan man hämta i det faktum att kvällstidningen G-T ökat mer än vad G-P förlorat eller med 6 000 ex till förargliga 25 ex under 100 000. I Göteborg finns också en flod av endagarstidningar, bla annons- och intresseblad av skilda typer. En av dem med politiska och kulturella ambitioner är veckotidningen GHT, som med en ökning på 25 procent redovisar en av de största relativa tillväxterna bland årets upplagor. Tidningen har nu 12 000 ex.

I Malmö ökar Sydsvenska Dagbladet drygt 1 000 ex till 116 000 medan Arbetet minskar inte fullt lika mycket till 105 000. Nästan hela Arbetets upplageförlust hänförs till den västsvenska editionen, som nu ligger nå-

got under 24 000. Kvälls-Posten har nu åter fått vind i seglen med plus 5 000 ex till 116 000. Skånska Dagbladets andrum efter påbörjad söndagsutgivning för några år sedan blev inte långvarigt. En måttlig förlust på några hundra ex gör att tidningen nätt och jämnt håller sig över 30 000. Skillnaden mellan detta Skånes en gång stolta flaggskepp och näst största centertidningen i Sverige, Hallands Nyheter, är nu 2 000 ex.

För landsortstidningarna går det i många fall bra med pressmått mätt – även om en total ökning med 1,3 procent inte vore något att jubla över inom branscher med andra pretentioner. Speciellt märklig är situationen i Östersund där socialdemokratiska Länstidningen på några år har ätit upp en mycket stor del av numera centerpartistiska Östersunds-Postens försprång. Skillnaden i upplaga var ännu 1975 så stor som 23 000 ex (35 000 mot 12 000). I år är den 6 000 ex (28 500 mot 22 500). Förmodligen har pressstödet skapat förutsättningar för denna förändring, men andra faktorer måste ha tillkommit. Stark ökning – men inte motsvarad av stark nedgång för förstattidningen på orten – redovisar också Östra Småland i Kalmar och Värmlands Folkblad i Karlstad.

Musen som röt

Ambassadören Inga Thorsson (s) är ordförande i den svenska nedrustningsdelegation, som lever sitt liv i Genève. Vad utträttar den? Enligt fru Thorsson: ingenting. "Vi har suttit i 17 år och lyssnat till skrivna anföranden. Frågorna rör sig inte ett tuppfjät," sade hon i en intervju då hon i augusti var hemma. Hon meddelade också orsakerna till detta beklagliga tillstånd. Det beror på "enskilda stormakters sätt att betrakta sin egen säkerhetspolitiska position och den inrikespolitiska

ka handlingsförslamningen i USA."

Uttalandet är ganska egendomligt, riktat som det är mot USA. Där finns nämligen en författning som bestämmer att avtal med främmande makt skall godkännas av senaten för att bli gällande. En demokratiskt vald församling kontrollerar alltså regeringen i sådana fall, och detta är ingen formalitet. Salt II-avtalet, undertecknat i Wien, om vissa begränsningar på kärnvapenområdet träder inte i kraft förrän senaten blivit färdig, vilket de fördragsslutande parterna USA och Sovjetunionen är väl medvetna om. I Sovjetunionen föreligger inga liknande hinder. Där finns inget demokratiskt valt parlament som kan utöva kontroll över diktaturregimen. Fru Thorsson tycks föredra den ordningen; eller också är vad hon sagt ett utslag av det slentrianmässiga hackandet mot USA som så länge utmärkt den socialdemokratiska ledningen i Sverige.

Att "enskilda stormakter" ser sin säkerhetspolitik på sitt eget sätt är inte heller att förundra sig över. USA har Nato att tänka på. Vad Sovjetunionen beträffar får man hoppas att fru Thorsson vill läsa Alf Edeens förträffliga lilla bok "Sovjetunionens säkerhetspolitik", utgiven i år av försvarsdepartementet. Där klargörs hur det strategiska tänkandet i Moskva rör sig med alltmer vidgade säkerhetszoner utanför landets egna gränser och hur dessa zoner i sin tur framkallar åtgärder för ytterligare tryggad säkerhet. Anhopningarna av styrkor utrustade med konventionella vapen – där Sovjetunionen vida överträffar Nato – bör ses mot bakgrunden av erfarenheterna under andra världskriget. Multilaterala förhandlingar om Sovjetunionens försvar är därmed knappast möjliga.

Fru Thorsson vill ha ändring på detta. Det

är enligt henne "nödvändigt (för småstaterna) att använda ett hårdare språk mot stormakterna, trots risken att uppfattas som en kör rytande möss." Att en ambassadör föreslår att hennes land skall göra sig löjligt, och detta till ingen nytta, är väl ovanligt. Men fru Thorsson är inte heller någon vanlig ambassadör, utan en politisk sådan.

Hon har dessutom en särskild profetisk gåva. Hon påstår att hon förutser ett kärnvapenkrig mellan stormakterna före år 2000. Nu är det så, att om det är något som stormakterna tycks frukta och vill hindra är det ett kärnvapenkrig. De vet hur förödande ett sådant skulle bli för dem själva. Därför fortsätter de att anskaffa konventionella vapen, tydligen i hopp om att kunna begränsa eventuella sammanstötningar. De som är småstater i militär mening – Indien, Pakistan, också Israel – är mycket farligare i den mån de redan har eller skaffar sig kärnvapen. De kan tro sig vara tvungna att använda dem i vissa situationer. Fru Thorsson kunde kanske höja ett litet rytande mot dem?

Festblankett

Vilken färg är det på kakeln i badrummet?

Den frågan ställer riksskatteverket i sitt aviserade formulär till villaägarna. Det skall sändas ut nästa år och så småningom ligga till grund för den kommande fastighetstaxeringen. Skattebyråkraterna har överträffat sig själva och åstadkommit en verklig festblankett. Knappast någon detalj skall i fortsättningen undgå deras vakande ögon. Försök inte komma undan om Du har ett småhus – Gud, Storebror och riksskatteverket ser Dig!

Villaägarna har med åren kommit att bli ett ovanligt tåligt släkte. De har det enligt politikerna ohyggligt bekymmersamt måna-

derna före ett val. Men ingen boendekategori vältrar sig i sådan rikedom och bostadslyx så fort vallokalerna stängts och rösterna börjat sammanräknas. Småhusägarna är visserligen numera så många att inget parti helt kan nonchalera dem i det praktiska handlandet. Men för socialdemokraterna är problemet att de av ideologiska skäl tycker illa om enskilt ägande, i all synnerhet av bostäder. Därför har partiets inställning till villaägarna – de befintliga och de potentiella – konsekvent varit tvetydig, ehuru bockfoten alltid kunnat upptäckas vid närmare besiktning.

Under sin tid vid makten höll socialdemokraterna nere småhusproduktionen. Det ledde till stor efterfrågan och höjda priser. I en motion till vårriksdagen fullföljer partiet den linjen och kräver att ökningen av bostadsbyggandet skall koncentreras till de allmännyttiga och rikskooperativa företagen. Riksdagsman Per Bergman har uppgivit att 20 procent av villaägarna, dvs ungefär 250 000, skulle få det sämre om socialdemokraternas bostadspolitik förverkligades. En annan bostadsexpert, kommunalrådet Nils

Yngvesson i Malmö, har i en intervju i LO-tidningen framhållit att 400 000 personer skulle drabbas av samma öde. Till detta kommer LO:s krav på socialisering av all mark, låt vara att partiet ännu inte funnit tiden mogen att ställa sig bakom det.

Det är sanningen bakom Olof Palmes påstående i valrörelsen att socialdemokraterna slår vakt om småhusboendet och att den kommande fastighetstaxeringen inte skall få leda till "onödiga fördyringar av egnahemsboendet".

Utöver hotet från socialdemokraterna skall alltså villaägarna även drabbas av riksskatteverkets beskäftiga utfrågarnit. Finns det öppen spis – det trissar upp värdet på villan ytterligare. Har ägaren av hänsyn till det av myndigheterna efterlysta energisparandet tilläggsisolerat huset? I så fall blir det ännu högre taxeringsvärde och följaktligen skärpt skatt. Är grunden murad eller gjuten? Är stommen isolerad? Är taket av papp, spån, plåt, plast eller asbestmaterial?

Och färgen på kakeln i badrummet för Guds skull, färgen på kakeln i badrummet?